

C-293/24. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2024. április 23.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Supremo Tribunal de Justiça (Portugália)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2024. március 13.

Felperesek, fellebbezők és felülvizsgálati kérelmet előterjesztő felek:

João Filipe Ferreira da Silva e Brito és társai

Alperes és ellenérdekű fél:

Estado Português

Az alapeljárás tárgya

Az alapeljárás tárgyát megállapítási kereset képezi, amelyben a felperesek, az AIA légitársaság volt alkalmazottai a portugál állammal szemben bírói hibából eredő, szerződésen kívüli polgári jogi felelősség megállapítását kérik. A felperesek arra hivatkoznak, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság, Portugália) 2009. február 25-i ítélete, amelyet az 1993. évi csoportos létszámcsökkentést megtámadó eljárás keretében hoztak, nyilvánvalóan jogellenes, i. mivel az „üzlet átruházásának” a 2001/23/EK irányelv szerinti fogalmára vonatkozó téves értelmezésen alapul, és ii. mivel nem tesz eleget azon kötelezettségének, hogy a Bírósághoz forduljon előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel e fogalomnak az uniós jog fényében történő értelmezése érdekében.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogi alapja

Az üzlet átruházásának a 2001/23/EK irányelvben foglalt fogalmára vonatkozó értelmezés – Az EUMSZ 267. cikk szerinti, a végső fokon eljáró nemzeti bíróság előterjesztési kötelezettségének terjedelme

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

A munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek [átruházása] esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1977. február 14-i 77/187/EGK tanácsi irányelv (HL 1977. L 61., 26. o.) és a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek [átruházása] esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelv (HL 2001. L 82., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 98. o.): 1. cikk, 3. cikk (1) bekezdése és 4. cikk.

A hivatkozott nemzeti jogi rendelkezések

Lei n.º67/2007 — Regime da Responsabilidade Civil Extracontratual do Estado e demais Entidades Públicas (az állam és más közjogi szervezetek szerződésen kívüli polgári jogi felelősségére vonatkozó rendszer bevezetéséről szóló 67/2007. sz. törvény, *Diário da República*, 1. sorozat, 251. sz., 2007. december 31.).

– A 13. cikk („Bírói hibáért fennálló felelősség”) előírja, hogy az állam a polgári jogban előírt felelősséggel tartozik az adott tényállás egyértelműen téves értékelése következtében nyilvánvalóan alkotmányellenes vagy jogellenes vagy megalapozatlan bírósági határozatokból eredő károkért.

Decreto-Lei n.º64-A/89, que aprova o regime jurídico da cessação do contrato individual de trabalho, incluindo as condições de celebração e caducidade do contrato de trabalho a termo (az egyéni munkaszerződés felmondására és a határozott idejű munkaszerződés megkötésére és megszűnésére vonatkozó jogszabályokról szóló 64-A/89. sz. törvényerejű rendelet, *Diário da República*, I. sorozat, 48. sz., 2. kiegészítés, 1989. február 27.) (a továbbiakban: LCCT):

– A 23. cikk („A munkavállalók jogai”), amely „A munkaszerződések megszüntetése a vállalkozással kapcsolatos strukturális, technológiai vagy konjunkturális jellegű objektív okokból” című V. fejezetnek a „Csoportos létszámcsökkentés” című I. szakaszában szerepel, előírja, hogy: (1. bekezdés) azok a munkavállalók, akiknek a szerződését csoportos létszámcsökkentés miatt szüntetik meg, végkielégítésre jogosultak; (2. bekezdés) a felmondási idő alatt a munkavállaló a végkielégítéshez való jog sérelme nélkül felmondhatja a munkaszerződést; és (3. bekezdés) a végkielégítés megszerzése az elbocsátás elfogadásával egyenértékű.

Decreto-Lei n.º 49408, Regime Jurídico do Contrato Individual de Trabalho (az egyéni munkaszerződés jogi szabályozásáról szóló 49408. sz. törvényerejű rendelet, *Diário do Governo*, I. sorozat, 1. kiegészítés, 1969. november 24.) (a továbbiakban: LCT).

- A 37. cikk („Az üzletátruházás”) lényegében úgy rendelkezik, hogy a munkáltató helyébe az üzletet átvevő személy lép, kivéve, ha az átruházást megelőzően a munkaszerződés megszűnt, vagy ha az átadó és az átvevő között olyan megállapodás van érvényben, amely azt írja elő, hogy a munkavállalók az átadó szolgálatában maradnak egy másik üzlet keretében.

A 262/86. sz. törvényerejű rendelettel jóváhagyott Código das Sociedades Comerciais-nek (a gazdasági társaságokról szóló törvénykönyv, *Diário da República*, I. sorozat, 201. szám, 1986. szeptember 2.) a tényállás időszakában hatályos változata.

- A 152. cikk („A felszámoló kötelezettségei, hatásköre és felelőssége”) előírja, hogy a közgyűlés határozatával i. a felszámoló felhatalmazható különösen arra, hogy ideiglenesen folytassa a társaság korábbi tevékenységét, rendelkezzen a társaság teljes vagyonával, és üzletátruházásról határozzon, és ii. a felszámoló köteles befejezni a társaság folyamatban lévő ügyeit, teljesíteni a társaság kötelezettségeit, és behajtani javára a követeléseit.

Az Európai Unió Bíróságának a kérdést előterjesztő bíróság által hivatkozott ítélezési gyakorlata

Az Európai Unió tagállamainak szerződésen kívüli polgári jogi felelőssége az uniós jog megsértéséért

- 1991. november 19-i Francovich ítélet (C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428)
- 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet (C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79)
- 1996. március 26-i British Telecommunications ítélet (C-392/93, EU:C:1996:131)
- 1996. május 23-i Hedley Lomas ítélet (C-5/94, EU:C:1996:205)
- 1996. október 8-i Dillenkofer és társai ítélet (C-178/94, C-179/94 és C-188/94–C-190/94, EU:C:1996:375)
- 1998. április 2-i Norbrook Laboratories ítélet (C-127/95, EU:C:1998:151)
- 1999. június 1-i Konle ítélet (C-302/97, EU:C:1999:271)
- 2000. július 4-i Haim ítélet (C-424/97, EU:C:2000:357)
- 2003. szeptember 30-i Köbler ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513)
- 2016. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391)
- 2009. szeptember 3-i Fallimento Olimpiclub ítélet (C-2/08, EU:C:2009:506)

- 2010. november 25-i Fuß ítélet (C-429/09, EU:C:2010:717)
- 2013. március 14-i Leth ítélet (C-420/11, EU:C:2013:166)
- 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai ítélet (C-160/14, EU:C:2015:56) (ezt az ítéletet az alapügyben benyújtott első előzetes döntéshozatal iránti kérelemre hozták)
- 2016. július 28-i Tomášová ítélet (C-168/15, EU:C:2016:602)
- 2019. július 29-i Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe ítélet (C-620/17, EU:C:2019:630)
- 2020. március 4-i Telecom Italia ítélet (C-34/19, EU:C:2020:148)

Az „üzletátruházás” fogalmáról a Bíróság ítélkezési gyakorlatának fényében, 2009. február 25-én, amikor a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) meghozta az állítólagosan bírói hibában szenvedő ítéletet

- 1994. április 14-i Schmidt kontra Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen ítélet (C-392/92, EU:C:1994:134)
- 1997. március 11-i Süzen kontra Zehnacker Gebäudereinigung Krankenhausservice ítélet (C-13/95, EU:C:1997:141)
- 1998. december 10-i Hidalgo és társai ítélet (C-173/96 és C-247/96, EU:C:1998:595)
- 2001. január 25-i Liikenne ítélet (C-172/99, EU:C:2001:59)
- 2003. november 20-i Abler és társai ítélet (C-340/01, ECLI:EU:C:2003:629)
- 2005. december 15-i Güney-Görres és Demir ítélet (C-232/04 és C-233/04, EU:C:2005:778)

A tényállás és az alapeljárás rövid bemutatása

A csoportos létszámcsökkentést megtámadó eljárások (1993–2009)

A csoportos létszámcsökkentést megtámadó eljárások tényállása

- 1 A felperesek az 1985-ben alapított, a nem menetrend szerinti légi közlekedési ágazatban működő Air Atlantis, SA (a továbbiakban: AIA) légitársaság alkalmazottai voltak.
- 2 A közgyűlés 1993. február 19-i határozatát követően az AIA 1993. április 19-én közokirat útján megszűnt.

- 3 A TAP Air Portugal légitársaság (a továbbiakban: TAP) többségi részvényesként vett részt az említett közgyűlésen.
- 4 1993. február 26-án az AIA 1993. április 30-i hatállyal megvalósuló csoportos létszámcsökkentéséről szóló értesítést küldött a munkavállalók részére. Egy munkavállaló kivételével valamennyi munkavállaló beleegyezett abba, hogy megkapja az őt jogszerűen megillető végkielégítést.
- 5 Akkoriban a munkavállalók úgy vélték, hogy a bezárás oka az AIA gazdasági, pénzügyi és működési helyzete volt, és hogy a csoportos létszámcsökkentés elkerülhetetlen volt a nemzetközi légiközlekedési ágazatban az öbölháborúból eredő általános válság miatt kialakult helyzet miatt.
- 6 A munkavállalók csak az elbocsátás után szereztek tudomást arról, hogy az AIA egyes repülőgépei átkerültek a TAP-hoz, és hogy a TAP charterjáratokat kezdett üzemeltetni az AIA korábbi útvonalain.
- 7 A TAP 1993. május 1-jétől kezdődően ugyanis megkezdte azon charterjáratok egy részének az üzemeltetését, amelyeket az AIA szerződésben már elvállalt az 1993. május 1-jétől október 31-ig tartó, „IATA 93-as nyár” néven ismert időszakra, amelyre vonatkozóan a szerződéseket az AIA megszűnése előtt kötötték.
- 8 Egyrészt a TAP használta az AIA által a tevékenysége során használt eszközök egy részét, nevezetesen négy repülőgépet, irodai berendezéseket és a repülőgépeken használt edényeket.
- 9 Az irodai és egyéb berendezéseknek a TAP részére történő átadását később figyelembe vették az AIA felszámolása során, tekintettel a TAP fő részvényesi és hitelezői státuszára.
- 10 A TAP megkezdte a négy repülőgép használatát, mivel a repülőgépeknek a bérleti szerződés lejártá előtti visszaadása azt jelentette volna, hogy a bérlőnek, az AIA-nak a bérleti szerződés lejártáig az összes hátralévő bérleti díjat meg kellett volna fizetnie a bérbeadó részére.
- 11 Tekintettel arra, hogy az egyik repülőgépet a TAP az AIA-nak adta alhaszonbérletbe, a másik három repülőgép esetében pedig a TAP volt a kezes az AIA bérleti szerződéseiből eredő kötelezettségek teljesítéséért, a TAP vállalta a vonatkozó bérleti díjak megfizetését és az említett bérleti szerződések szerinti bérlői jogállást.
- 12 A TAP csak jóval később változtatta meg e berendezések színeit és logóját, így a TAP az AIA színeiben és logójával közlekedtetett járatokat.
- 13 A TAP birtokában maradt négy repülőgép 1998 és 2000 között fokozatosan visszaszolgáltatták a bérbeadók részére.

- 14 Emellett annak érdekében, hogy megakadályozza az AIA és az utazásszervezők által már megkötött szerződések megszegéséből eredő károkat, amely szerződések nagy összegű kártérítést írtak elő, amelyet az AIA-nak kellett megfizetnie a szerződés nem teljesítése esetén, a TAP vállalta az IATA 93-as nyár járatainak üzemeltetését.
- 15 Az AIA által korábban már szerződésben vállalt charterjáratokhoz a TAP elsősorban az AIA rendelkezésére álló négy repülőgépet, és kisebb mértékben saját repülőgépeit és személyzetét használta.
- 16 1993. május 1-jétől a TAP, amely szinte kizárólag menetrend szerinti légiközlekedési tevékenységet folytatott, az AIA által az IATA 93-as nyár folyamán már szerződésben vállalt járatok egy részének üzemeltetése mellett elkezdett olyan charterjáratokat is üzemeltetni a piacon, amelyeket korábban nem üzemeltetett, mivel azok az AIA hagyományos útvonalait képezték, 1994 márciusa és áprilisa között például 15 charterjáratot üzemeltetett.
- 17 1994 nyarán a TAP maga is közvetlenül a piacon működő utazásszervezőkkel kötött szerződést, és tervezett charterjáratokat.
- 18 A TAP három pilótafelvételi tanfolyamot indított az AIA megszűnése és bezárása előtt, amelyek továbbra is működtek. Ezenkívül a TAP az AIA megszűnése előtt egy másik tanfolyamot is indított új pilóták felvételére, amely a megszűnés után is folytatódott.
- 19 Két női alkalmazottat, akiket a TAP az AIA-hoz rendelt ki, hogy ott kereskedelmi vezetői feladatokat lássanak el, az AIA megszűnését követően a TAP a saját kereskedelmi vezetésébe helyezte át, és az IATA 93-as nyár időszakára a nem menetrend szerinti járatokkal és a charterjáratokkal kapcsolatos szerződések területén kaptak feladatokat.

A csoportos létszámcsökkentést első- és másodfokon megtámadó eljárások lefolytatása

- 20 1993-ban és 1994-ben az AIA volt alkalmazottai megtámadták a csoportos létszámcsökkentést a Tribunal de Trabalho de Lisboa (lisszaboni munkaügyi bíróság, Portugália) előtt. Kereseteikben különösen a csoportos létszámcsökkentés jogellenességének megállapítását, – szolgálati idejük és besorolási osztályuk sérelme nélkül – a TAP-hoz történő visszahelyezésüket, valamint az elbocsátások vitatására irányuló eljárás idejére járó munkabérük megfizetését kérték.
- 21 A Tribunal de Trabalho de Lisboa (lisszaboni munkaügyi bíróság) 2007. február 6-i ítéletében megállapította, hogy üzletátruházásra került sor, és kötelezte a TAP-ot a munkavállalók szolgálati idejük sérelme nélkül való visszavételére, valamint az ebből eredő kár és elmaradt haszon megtérítésére.

- 22 Az alperesek és a felperesek egy része fellebbezést nyújtott be a Tribunal de Trabalho de Lisboa (lisszaboni munkaügyi bíróság) ítélete ellen a Tribunal da Relação de Lisboa-hoz (lisszaboni fellebbviteli bíróság, Portugália).
- 23 2008. január 16-án a Tribunal da Relação de Lisboa (lisszaboni fellebbviteli bíróság) hatályon kívül helyezte a megtámadott ítéletet a felperesek visszahelyezésére, valamint az ebből eredő kár és elmaradt haszon megtérítésére vonatkozó részében, és ezzel felmentette az alpereseket a követelések teljesítése alól. Ez az ítélet nem vonatkozott arra az egyetlen munkavállalóra, aki nem fogadta el a végkielégítést.
- 24 A felperesek ezen ítélet ellen felülvizsgálati kérelmet nyújtottak be a Supremo Tribunal de Justiça-hoz (legfelsőbb bíróság).

A felperesek érvelése a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) előtt a csoportos létszámcsökkentést megtámadó eljárásban

- 25 A felperesek lényegében azzal érveltek, hogy bár a csoportos létszámcsökkentés indoka a vállalkozás végleges bezárása volt, a TAP tényleges szándéka arra irányult, hogy az AIA által a charterjáratok piacán eddig folytatott tevékenységet folytassa.
- 26 Ennélfogva úgy vélték, hogy a tényállást üzletátruházásnak és nem a vállalkozás végleges megszüntetésének kell minősíteni.
- 27 A felperesek a csoportos létszámcsökkentés miatti végkielégítés elfogadása tekintetében is a hozzájárulás hiányára hivatkoztak, és azzal érveltek, hogy a végkielégítés elfogadása nem akadályozza meg őket abban, hogy megtámadják az elbocsátást.
- 28 A felperesek szerint egy vállalkozás felszámolása nem zárja ki az üzletátruházást, mivel ehhez elegendő, ha valaki folytatja a vállalkozás által korábban folytatott tevékenységet vagy annak egy részét.
- 29 A szóban forgó ügygel kapcsolatban a felperesek különösen azzal érveltek, hogy a tevékenység folytonossága fennállt, mivel i. az AIA szinte valamennyi anyagi forrása és repülőgépe átkerült a TAP-hoz; ii. az AIA kereskedelmi vezetői közül néhányan átkerültek a TAP-hoz, hogy ezt a tevékenységet folytassák; iii. a TAP egy bizonyos ideig az AIA logóit és színeit használta; iv. a TAP üzemeltette az AIA által már szerződésben vállalt charterjáratokat; v. a TAP fenntartotta az útvonalakat és a chartertevékenységet, és megőrizte e tevékenység célközönségét, ami az ügyfelek átadását eredményezte; vi. irreleváns volt, hogy az AIA nem adhatta át a nem menetrend szerinti járatok üzemeltetésére vonatkozó engedélyét, mivel a TAP rendelkezett az ilyen járatok üzemeltetéséhez szükséges engedéllyel; és vii. irreleváns volt, hogy az üzlet engedélyhez kapcsolódott, és ezért nem volt átruházható, mivel az üzletátruházás – foglalkoztatás szempontjából – nem egyenértékű az átruházással, amely tisztán kereskedelmi ügylet.

- 30 Ezek az elemek elegendő bizonyítékot képeztek annak megállapításához, hogy a munkaviszonyokhoz kapcsolódó követeléseknek és kötelezettségeknek az átvevő TAP-ra való átruházásával együtt járó üzletátruházásra került sor.
- 31 A felperesek álláspontja szerint az AIA eszközeinek és berendezéseinek a TAP-ra történő átruházása valójában üzletátruházás volt, amelyet „tárgyi eszközök könyv szerinti értéken történő állítólagos értékesítésének” álcáztak.
- 32 Ennélfogva felmerül a Bíróság ítélkezési gyakorlatával, valamint a 77/187 és a 2001/23 irányelvvel való közvetlen ellentét, különösen arra tekintettel, hogy a Tribunal da Relação de Lisboa (lisszaboni fellebbviteli bíróság) 2008. január 16-i ítélete nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy az üzletátruházás több szakaszban is történhet, valamint nem tudta alkalmazni az uniós doktrína és ítélkezési gyakorlat által e fogalom tekintetében megkívánt kevésbé formális és gyakorlatiasabb megközelítést.
- 33 A felperesek azzal is érveltek, hogy a TAP többségi részvényesként maga hívta össze az AIA rendkívüli közgyűlését, amelynek egyetlen napirendi pontja az AIA felszámolásáról szóló határozat volt. A TAP-nak tehát egyedül kellett viselnie a javaslata jóváhagyásának következményeit, mivel a szerződésben vállalt charterjáratok üzemeltetésének esetleges ellehetetlenülése – és az AIA pénzügyi helyzetének ebből következő romlása – a TAP önkéntes, tudatos és jogszerű döntésének volt köszönhető.
- 34 A felperesek azt is állították, hogy az LCCT 23. cikkének 3. bekezdése összeegyeztethetetlen a 77/187 irányelv és a 2001/23 irányelv 4. cikkének (1) bekezdésével. A Tribunal do Trabalho de Lisboa (lisszaboni munkaügyi bíróság) ítélete szerint ugyanis az a tény, hogy a munkavállalók elfogadták a végkielégítést, nem akadályozza meg őket abban, hogy megtámadják a csoportos létszámcsökkentést, mivel ez az elfogadás az indokolást érintő tévedésen alapuló nyilatkozatnak minősül.
- 35 A felperesek szerint a nemzeti bíróság uniós bíróságként betöltött szerepe azt jelenti, hogy nem alkalmaz olyan nemzeti szabályt, amely összeegyeztethetetlen az uniós jog valamely közvetlenül alkalmazandó szabályával, ahogyan az a 77/187 irányelv és a 2001/23 irányelv 4. cikkére tekintettel az LCCT 23. cikkének 3. bekezdésében felállított vélelem esetében is történt.
- 36 A felperesek továbbá azzal érveltek, hogy az AIA csupán a TAP kiterjesztése volt, és hogy a TAP azáltal, hogy az előbbit megszüntette és az előbbi üzletét saját magára átruházta, visszaélt jogi személyiségével, hogy olyan célokat érjen el, amelyeket a törvény nem engedélyezett, nevezetesen elbocsátásokat.
- 37 Néhány felperes a csoporthoz való tartozáson alapuló *de facto* kapcsolat fennállására is hivatkozott. Véleményük szerint a TAP mint erőfölényben lévő társaság azért vált az AIA többségi részvényesévé, hogy átvegye az irányítását, és képes legyen arra, hogy amikor jónak látja, megszüntesse az AIA-t – amit az AIA-t megszüntető közgyűlés összehívásával ténylegesen meg is tett.

A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2009. február 25-i ítéletének indokai

- 38 A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a 2009. február 25-i ítéletében megállapította, hogy a tényállásból nem lehet arra következtetni, hogy az AIA a TAP-ra a termelési tényezők olyan szervezett összességét ruházta volna át, amely elég jelentős ahhoz, hogy a nem menetrend szerinti járatokhoz kapcsolódó tevékenység önálló támogatását képezze.
- 39 A megállapított tények összességére tekintettel a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) úgy ítélte meg, hogy az AIA eszközeinek felszámolására irányuló szakasz után a TAP nem vett át olyan gazdasági egységet, amely közvetlenül és önálló módon a korábban az AIA által folytatott, charterjáratokkal kapcsolatos tevékenység folytatására irányult volna.
- 40 Egyrészt az AIA és a TAP között nem került sor formális átruházási ügyletre, másrészt nem került sor több különálló eszköz átruházására sem, amelyek ezt követően a TAP-on belül önálló üzletet alkotó módon szerveződtek volna újra.
- 41 A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) szerint a jelen ügyben semmilyen jel nem utalt a TAP-nál a charterjáratok jelentette tevékenységre szakosított és e célra önálló módon szervezett egység létrejöttére. Ennek megfelelően a tények nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy az LCT 37. cikke és a 2001/23 irányelv alapján gazdasági egységnek az AIA-ról a TAP-ra történő átruházására került sor.
- 42 A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) e következtetés alátámasztására a különböző ténybeli körülményeket illetően lényegében a következőket emelte ki:
- nagyon fontos volt, hogy a TAP az AIA négy repülőgépét a felszámolási eljárás keretében kötött, a hitelezők, köztük a TAP veszteségeinek korlátozását célzó megállapodás eredményeként használta;
 - ezek egy megszűnt társaság vagyona sorsának a hitelezők javára és a felszámolók törvényi kötelezettségeinek teljesítése érdekében történő rendezésére vonatkozó cselekmények voltak;
 - a repülőgépeket menetrend szerinti és nem menetrend szerinti közlekedésre egyaránt használták, és a bérleti szerződések lejártakor visszaszolgáltatták a bérbeadók részére, mivel korlátozott ideig maradtak a TAP szolgálatában;
 - ezért az a tény, hogy a TAP akkor kezdte el használni ezeket a repülőgépeket, amikor 1993-ban átvállalta a bérleti díjak megfizetését, nem utal arra, hogy az lett volna a szándéka, hogy átveszi a charterjáratokhoz kapcsolódó tevékenységet, és nem volt elegendő annak megállapításához, hogy ezt a tevékenységet önállóan végezte;

- az 1993. évi járatokat az AIA felszámolási eljárása keretében vállalt kötelezettségek teljesítése és az AIA által már megkötött szerződések nem teljesítéséből eredő károk megakadályozása érdekében indították, anélkül, hogy a TAP-on belül beazonosítható lett volna a nem menetrend szerinti járatokhoz kapcsolódó tevékenységre szánt önálló gazdasági egység;
- a TAP-nak az AIA fő hitelezőjeként különös érdeke fűződött ahhoz, hogy elkerülje e szerződések nem teljesítését és az ebből eredő jelentős kártérítést, mivel lehetősége volt arra, hogy maga vegye át e szerződések teljesítését, tekintettel arra, hogy rendelkezett az ehhez szükséges eszközökkel, különösen repülőgépekkel, személyzettel és charterjáratok üzemeltetésére vonatkozó engedéllyel;
- a felperesek azon érvelése, amely szerint a TAP nem hivatkozhatott arra, hogy a járatokat annak idején azért üzemeltette, hogy elkerülje a súlyos kártérítések kifizetését, mivel az AIA a TAP döntése miatt nem tudta teljesíteni az IATA 93-as nyár menetrendjét, nem volt érthető. A TAP magatartása gazdaságilag koherens volt: az AIA felszámolását javasolta, mivel az gazdaságilag életképtelenné vált, és a felszámolási eljárás keretében a korábban szerződésben vállalt járatokat vette át, hogy elkerülje a súlyos kártérítési kifizetéseket;
- amint az a Bíróság ítélezési gyakorlatából kitűnik, a bizonyító erejének mérlegeléséhez az üzletátruházásra utaló valamennyi ténybeli körülményt értékelni kellett;
- az 1994. évi járatokon – amelyek tekintetében a TAP közvetlenül az utazásszervezőkkel kötött szerződést olyan útvonalakra vonatkozóan, amelyekeken korábban nem üzemeltetett járatot – a TAP az AIA megszűnésével felszabaduló piaci részesedés elfoglalásából eredő tevékenységet folytatott;
- a Bíróság egy olyan helyzetben döntve, amikor az egyik vállalkozás egy addig egy másik vállalkozás által gyakorolt tevékenységét folytat tovább, úgy ítélte meg, hogy csupán e körülmény nem teszi lehetővé a gazdasági egység átruházásának megállapítását, egy egységet ugyanis nem lehet pusztán az általa végzett tevékenységgel azonosítani. Az azonosság más tényezőkből is kitűnik, például a személyzetéből, a működési kereteiből, a munkaszervezéséből, a működési módszereiből és adott esetben a rendelkezésére álló eszközökből;
- ami a repülőgépen használt edényeknek és az irodai berendezéseknek az AIA-által a TAP részére történő átadását illeti, ez az átadás nem volt releváns, nemcsak azért, mert azt a felszámolás során figyelembe vették, hanem azért sem, mert nem volt megállapítható, hogy az edényeket és berendezéseket charterjáratokon használták volna, ami lehetetlenné tette annak megállapítását, hogy azok a kifejezetten a nem menetrend szerinti járatokhoz kapcsolódó tevékenységre szánt áruk és személyek szervezett összességének részét képezték;

- ami a két női alkalmazott megtartását illeti, ami állítólag a gazdasági egység azonosságának fenntartására utal, ezeket az alkalmazottakat munkaszerződés kötötte a TAP-hoz, tehát a TAP, és nem az AIA alkalmazottai voltak, és a TAP rendelte ki őket az AIA-n belüli feladatok ellátására. Ez a helyzet nagyon különbözik a munkavállalók megtartásától. A munkavállalóknak a TAP-hoz való visszatérése a munkáltatójukkal kötött munkaszerződésük teljesítésének következménye volt, tekintettel arra, hogy a TAP-on belüli tevékenységük nem minősíthető önálló, nem menetrend szerinti járatokkal foglalkozó gazdasági egységnek;
 - összefoglalóan megállapítható, hogy a hivatkozott bizonyítékok egyike sem tette lehetővé azon következtetés levonását, hogy az üzlet teljes vagy részleges átruházására került sor, mivel a bizonyítékok átfogó elemzése nem tette lehetővé, hogy a TAP-on belül olyan anyagi és emberi erőforrások meglétét állapítsák meg, amelyek a charterjáratokhoz kapcsolódó tevékenység támogatását képezik, és e célból önállóan szerveződnek, vagyis olyan gazdasági egységet, amely megőrzi identitását, és önállóan folytatja a TAP-on belül a nem menetrend szerinti kereskedelmi repülés tevékenységét.
- 43 A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a több felperes által előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztése iránt benyújtott kérelemről, amely felperesek közül néhányan az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre vonatkozóan konkrét megfogalmazást is javasoltak, különösen a 77/187 irányelv értelmében vett „üzletátruházás” fogalmára, valamint az LCT 37. cikkének és az LCCT 23. cikke 3. bekezdésének az említett irányelvvel való összhangjára vonatkozóan, a következőképpen határozott:
- a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) egyike volt azon nemzeti bíróságoknak, amelyek az EK 234. cikk (jelenleg EUMSZ 267. cikk) alapján előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére kötelesek;
 - az előzetes döntéshozatalra utalásra vonatkozó kötelezettség csak akkor áll fenn, ha a nemzeti bíróságok úgy ítélik meg, hogy az uniós jog és annak értelmezése szükséges a jogvita rendezéséhez, és ha kétségek merülnek fel az uniós jog szabályainak értelmezése tekintetében;
 - e kötelezettség még ilyen körülmények között sem korlátlan, hiszen még ha a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a felvetett kérdést relevánsnak is ítéli, nem feltétlenül köteles az ügyet az Európai Unió Bírósága elé utalni;
 - maga a Bíróság is kifejezetten elismerte, hogy az uniós jog helyes alkalmazása lehet olyan nyilvánvaló, hogy az a felvetett kérdés megoldásának módját illetően minden észszerű kétséget kizár, ezzel kizárva az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésének kötelezettségét;
 - az előterjesztési kötelezettség soha nem keletkezik pusztán azért, mert az eljárásban részt vevő felek kifejezik azon szándékukat, hogy a Bírósághoz

kívánnak fordulni, mivel ellenkező esetben az előterjesztés az eljárásban részt vevő felek rendelkezésére álló jogorvoslati eszközzé alakulna át;

- tekintettel a hivatkozott irányelvek tartalmára, a Bíróság által ezen irányelveknek adott értelmezésre és a jelen ügy korlátaira, nincs olyan releváns kétség, amely szükségessé tenné az előzetes döntéshozatalra utalást, mivel nem lényeges, hogy a jelen ügyben felvetett kérdések és a Bíróság elé terjesztett helyzetek között nincs szigorú azonosság;
 - a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatot alakított ki az üzletátruházásra vonatkozóan, és a 2001/23 irányelv átvette az említett ítélkezési gyakorlat fogalmait;
 - e fogalmak az uniós és a nemzeti ítélkezési gyakorlat értelmezésében mára olyan egyértelművé váltak, hogy az előtte folyamatban lévő ügyben nem volt szükség a Bírósággal való előzetes konzultációra;
 - az LCCT 23. cikke 3. bekezdésének az irányelv 4. cikkével való összeegyeztethetőségére vonatkozó kérdés nem képezheti előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát, mivel az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyának tiszteletben kell tartania a Bíróság hatáskörét, és a nemzeti bíróság nem nyújthat be kérdést a nemzeti jog értelmezése céljából, és nem kérheti a Bíróságtól, hogy a nemzeti jog valamely rendelkezésének az uniós jog valamely rendelkezésével való összeegyeztethetőségéről döntsön;
 - nem a Bíróság feladata volt annak megállapítása, hogy az uniós jog egy adott szabálya alkalmazható-e – akár közvetve is – egy adott helyzetre a különböző tagállamok nemzeti bíróságai előtt;
 - ennél fogva nem kell a Bíróság elé előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjeszteni.
- 44 A csoportos létszámcsökkentés jogszerűségét illetően a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) lényegében a következőket állapította meg:
- az AIA, a TAP és a felszámoló szerv által az AIA megszűnését követően és az AIA vagyonának felszámolása keretében végrehajtott egymást követő cselekmények nem minősültek a TCA 37. cikke értelmében vett, az uniós jogszabályok és az ítélkezési gyakorlat fényében értelmezett üzletátruházásnak;
 - következésképpen a felperesek csoportos létszámcsökkentése, amelynek alapvető indoka a vállalkozás végleges bezárása volt, jogszerű volt;
 - az AIA-nak az őt a munkavállalóihoz – köztük ahhoz az egy munkavállalóhoz, aki nem fogadta el a végkielégítést – kötő munkaszerződésekben foglalt szerződéses jogállása nem szállt át a TAP-ra;

- következésképpen, mivel nem került sor üzletátruházásra, nem alkalmazható sem a 2001/23 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése, amely tiltja a közvetlenül az átruházáson alapuló elbocsátásokat, sem pedig az említett irányelv 5. cikkének (1) bekezdése, amely szintén az átruházás megtörténtét írja elő;
 - ami a 2001/23 irányelv 4. cikkének (1) bekezdését illeti, az ügy irataiban semmi sem utal arra, hogy az elbocsátás közvetlenül egy nem bizonyított átruházási aktuson alapult volna, mivel a csoportos létszámcsökkentés a vállalkozás bezárásán alapult, és ezért fontos gazdasági okon alapuló vezetői döntés volt;
 - a 2001/23 irányelv 5. cikkének (1) bekezdését illetően, még ha a felszámolás keretében az üzlet átruházására sor is került volna, egy ilyen felszámolás lehetlenné tenné a munkaszerződések TAP-ra történő átruházását, és összeegyeztethető lenne az AIA munkavállalóinak elbocsátásával;
 - anélkül, hogy szem elől tévesztenénk, hogy a csoportos létszámcsökkentés jogalapja gazdasági jellegű, és hogy a bírósági felülvizsgálatot össze kell hangolni a vállalkozás és annak vezetése szabadságával, a csoportos létszámcsökkentés alátámasztására hivatkozott indokoknak helyt kell adni.
- 45 Az uniós jog által védett alapvető jogelvek, különösen a *favor laboratoris* megsértésére, valamint a csoportos létszámcsökkentéshez való joggal való visszaélésre vonatkozó állítások tekintetében a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a következőket állapította meg:
- a ténymegállapítások nem teszik lehetővé azon következtetés levonását, hogy az AIA visszaélt az elbocsátáshoz való jogával, mivel az elbocsátást a vállalkozás bezárása indokolta, és azt a vállalkozás súlyos pénzügyi nehézségei miatti megszűnése indokolta;
 - a vállalkozás tevékenységének megszűnésére tekintettel a munkavállalók munkaszerződésének megszüntetése teljesen érthető és jogszerű volt;
 - nem állítható, hogy az AIA kizárólag vagy elsősorban a felperesek megkárosítására törekedett volna a csoportos létszámcsökkentéshez való jog gyakorlásával;
 - semmi nem utalt arra, hogy az alperesek túllépték volna a jóhiszeműség, a jóerkölcs vagy a csoportos létszámleépítéshez való jog szociális vagy gazdasági célja által megszabott határokat, még kevésbé arra, hogy ezt nyilvánvalóan tették, ami alapján jogellenesnek lehetne tekinteni a jog gyakorlását;
 - ami a TAP azon magatartását illeti, hogy az AIA megszüntetését javasolta, és a felszámolási eljárás során átvett bizonyos független eszközöket, amelyeket a [saját] tevékenységéhez rendelt, nem állapítottak meg olyan körülményeket, amelyek arra utalnának, hogy a TAP a törvény által nem engedélyezett célok

elérésére használta volna fel azt a tényt, hogy az AIA-tól elkülönült jogi személy;

- a TAP-nak az AIA megszüntetésére irányuló javaslata indokolt volt, és a TAP nem vállalt semmilyen foglalkoztatásra irányuló kötelezettséget az AIA által foglalkoztatott munkavállalókkal szemben, így nem lehetett azt állítani, hogy ilyen nem létező kötelezettségvállalások alól kívánna kibújni. Ami különösen a BOEING 737 tanfolyamokat illeti, a tények alapján nem derült ki, hogy azok az AIA megszűnése után kezdődtek volna;
- nem állapították meg, hogy a TAP az AIA megszűnését és a csoportos létszámcsökkentést az AIA-val összejátszva azért kezdeményezte, hogy a nem menetrend szerinti légi közlekedést az AIA megalakulásakor fennálló feltételekkel azonos feltételek mellett végezze, és ezáltal csökkentse annak költségeit;
- a tényállásból nem lehetett arra következtetni, hogy a TAP megsértette volna a jóhiszeműség szabályait, így nem lehetett azt állítani, hogy a személyiségek szétválasztását kihasználva olyan elbocsátásokat hajtott volna végre, amelyeket a törvény egyébként nem engedett volna meg;
- a társaság jogi személyiségével való visszaélés csak akkor lehetséges, ha e jogi személyiséget harmadik személyek kárára jogellenesen vagy visszaélészerűen használják, vagyis abban az esetben, ha az alanyi jog gyakorlása olyan eredményre vezet, amely nyilvánvalóan eltér attól a céltől, amelyre azt a törvény biztosította. A szóban forgó keresetben megállapított tényekből egyik szempont sem derült ki;
- tekintettel a csoportos létszámcsökkentés jogszerűségére, a felperesek részére kifizetett végkielégítés elfogadása, illetve elutasítása relevanciájának, a végkielégítés megszerzését a létszámcsökkentés elfogadásához kötő rendelkezés alkotmányosságának kérdését és azt sem vizsgálták, hogy a felperesek hivatkozhattak-e az elfogadó nyilatkozat semmissé nyilvánítására, és hogy tévedés történt-e azon indokok vagy az üzlet célja tekintetében, amelyek alapján a munkavállalók a megfelelő végkielégítés elfogadása mellett döntöttek, valamint nem vizsgálták az elbocsátások vitatására irányuló eljárás idejére járó munkabérek számszerűsítésével kapcsolatos kérdéseket sem;
- ennél fogva nem volt helyénvaló a keresetekben felvetett egyéb kérdésekről dönteni.

46 A fentiekre tekintettel a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2009. február 25-i ítéletében elutasította a felperesek felülvizsgálati kérelmét, és felmentette az alpereseket a felperesek követeléseinek teljesítése alól.

Alapeljárás (2013–2024)

- 47 A felperesek a portugál állam ellen a Varas Cíveis de Lisboahoz (lisszaboni városi bíróság, Portugália) rendes eljárás keretében megállapítás iránti keresetet nyújtottak be, amelyben lényegében azt állították, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) által a csoportos létszámcsökkentést megtámadó eljárásban 2009. február 25-én hozott ítélet nyilvánvalóan jogellenes volt, mivel a 2001/23 irányelv szerinti „üzletátruházás” fogalmának téves értelmezésén alapult, és mivel az említett bíróság nem tett eleget azon kötelezettségének, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszen a Bíróság elé.
- 48 E keresetükben a felperesek azt kérték, hogy kötelezzék a portugál államot arra, hogy a felperesek részére térítse meg i. a csoportos létszámcsökkentés napjától a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2009. február 25-i ítélete meghozatalának napjáig meg nem kapott valamennyi díjazásuknak, a nyugdíjazásuk előrelátható időpontjáig felhalmozódó juttatásuknak, valamint az öregségi nyugdíjuk összegének csökkentéséből eredő kárnak megfelelő vagyoni kárt; ii. nem vagyoni kárt; iii. a visszahelyezés napjáig az elbocsátások vitatására irányuló eljárás idejére járó munkabérnek megfelelő kárt; és iv. másodlagosan az elmaradt haszonból eredő kárt.
- 49 A Varas Cíveis de Lisboa (lisszaboni városi bíróság) 2013. december 31-én előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be a Bírósághoz, amely lényegében annak megállapítására irányult, hogy a 2001/23 irányelv értelmében vett üzletátruházásra került-e sor, és hogy az EUMSZ 267. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) köteles előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjeszteni.
- 50 Az Európai Unió Bírósága 2015. szeptember 9-én meghozta a Ferreira da Silva e Brito és társai ítéletet (C-160/14, EU:C:2015:565), amelyben többek között kimondta, hogy i. a 2001/23 irányelv 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az „üzlet átruházásának” fogalma vonatkozik a jelen ügyben vizsgálthoz hasonló helyzetre is, és hogy ii. az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az olyan bíróság, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, köteles a Bírósághoz előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjeszteni az „üzlet átruházása” fogalmának értelmezése céljából olyan körülmények között, amelyeket egyrészt az alsóbb fokú bíróságok e fogalom értelmezésére vonatkozó eltérő határozatai, másrészt e fogalom értelmezésének az egyes tagállamokban ismétlődően felmerülő nehézségei jellemeznek.
- 51 A Varas Cíveis de Lisboa (lisszaboni városi bíróság) elutasította a keresetet.
- 52 Egyes felperesek fellebbezést nyújtottak be a Tribunal da Relação de Lisboahez (lisszaboni fellebbviteli bíróság), amely a 2023. március 16-i ítéletével a fellebbezést teljes egészében elutasította, és helybenhagyta a Varas Cíveis (városi bíróság) ítéletét (a továbbiakban: megtámadott ítélet).

- 53 Egyes felperesek ezen ítélettel szemben felülvizsgálati kérelmet nyújtottak be a Supremo Tribunal de Justiça-hoz (legfelsőbb bíróság), amely előtt az ügy jelenleg is folyamatban van.

Az előzetes döntéshozatalra utalás indokainak rövid bemutatása

- 54 A jelen ügyben felvetett alapvető kérdés az, hogy hogyan kell értékelni a portugál államnak az azon cselekmények tekintetében fennálló szerződésen kívüli polgári jogi felelősségét, amelyeket az igazságszolgáltatási feladatok gyakorlása során az uniós jog megsértésével, konkrétan a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2009. február 25-i ítélete útján végzett, két lényeges szempont tekintetében:
- a) az „üzlet átruházása” fogalmának a 2001/23 irányelv szerinti téves értelmezése miatt a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) rendelkezésére álló tények fényében;
 - b) amiatt, hogy e bíróságnak – egyes felperesek kérésének megfelelően – előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kell előterjesztenie a Bíróság elé, mivel ugyanabban a kérdésben egymásnak ellentmondó bírósági határozatokat hoztak, és a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a végső fokon eljáró nemzeti bíróság.
- 55 Az EUMSZ 340. cikkben meghatározott rendszerrel ellentétben, amely az Unió intézményeinek, szerveinek, hivatalainak és ügynökségeinek szerződésen kívüli felelősségéről rendelkezik, a Szerződések nem rendelkeznek kifejezetten az uniós jog megsértése esetén fennálló tagállami felelősségről.
- 56 Az ilyen felelősség fennállását azonban a Bíróság az 1991. november 19-i Francovich és társai ítélet (C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428) óta következetesen fenntartja.
- 57 Ebben az ítéletben a Bíróság megállapította azt az elvet, amely szerint a tagállam köteles megtéríteni a magánszemélyeknek okozott olyan károkat, amelyek az uniós jog felróható megsértéséből erednek, és egyúttal meghatározta az ilyen felelősség megalapozásához szükséges feltételeket.
- 58 A Bíróság ezen ítélkezési gyakorlatát más későbbi ítéletek is megerősítették, és a Bíróság azt is kimondta, hogy ez az elv attól függetlenül alkalmazandó, hogy a tagállam mely szervének cselekvése vagy mulasztása a jogsértés előidézője.
- 59 A Bíróság a 2003. szeptember 30-i Köbler ítéletben (C-224/01, EU:C:2003:513) kifejezetten kiterjesztette a tagállamok felelősségét az uniós jognak az igazságszolgáltató hatalom aktusaiból eredő megsértésére, amennyiben az igazságszolgáltató hatalom – mint a jelen ügyben – végső fokon dönt. Ezt az ítélkezési gyakorlatot a Bíróság következetesen megerősítette.

- 60 Az alapeljárás keretében mind az első-, mind a másodfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy nem helyénvaló új kérdéseket előzetes döntéshozatalra előterjeszteni, mivel a felperesek által javasolt kérdések megfogalmazása azt jelentené, hogy a Bíróságnak kellene eldöntenie a jelen jogvitát, ami az egyes államok bíróságainak feladata.
- 61 A Köbler ítélet alapjául szolgáló ügyben azonban azt kellett eldönteni, hogy a Bíróság feladata-e annak megállapítása, hogy az alapügyben a tagállam felelős-e a nemzeti bíróság határozata következtében az uniós jog megsértéséért, vagy ennek értékelése kizárólag a nemzeti bíróságok feladata volt.
- 62 Az e kérdésre adott válaszában a Bíróság először is megjegyezte, hogy főszabályként a nemzeti bíróságoknak kell meghatározniuk, hogy milyen feltételek alkalmazása mellett állapítható meg a tagállamoknak a magánszemélyek részére az uniós jog megsértésével okozott károk iránti felelőssége, összhangban a Bíróság által az említett feltételek alkalmazása tekintetében adott iránymutatásokkal.
- 63 Mindazonáltal közvetlenül ezt követően a Bíróság rámutatott arra, hogy rendelkezésére áll minden olyan elem, amely alapján megállapíthatja, hogy a tagállam felelősségének feltételei fennállnak-e. Továbbá azt állította, hogy az ő feladata annak vizsgálata, hogy az uniós jog ilyen jellegű megsértése nyilvánvalónak minősül-e, ami szükséges lenne ahhoz, hogy a közösségi jog alapján megállapítható legyen a tagállamnak a végső fokon ítélkező bíróságai által hozott határozatok miatt fennálló felelőssége.
- 64 A közelmúltban ez a vélemény ismét kifejezésre jutott a 2016. július 28-i Tomášová ítéletben (C-168/15, EU:C:2016:602), amelyben az egyik előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés annak megállapítására irányult, hogy az említett állam bíróságának a felperes által leírt magatartása az uniós jog kellően súlyos megsértésének minősül-e.
- 65 E kérdésre válaszolva a Bíróság megvizsgálta az e helyzet tárgyát képező konkrét tényállást, és arra a következtetésre jutott, hogy bár a bíróság rendelkezésére állt a szerződési feltétel tisztességtelen jellegének a szóban forgó irányelv fényében történő értékeléséhez szükséges valamennyi ténybeli és jogi elem, nem állt fenn az uniós jog kellően súlyos megsértése.
- 66 A Bíróság nem szorítkozott csupán azon kritériumok meghatározására, amelyektől az uniós jog kellően súlyos megsértésének megállapítása függ, hanem azt is értékelte, hogy ezek a kritériumok minden egyes esetben teljesültek-e, és megvizsgálta a nemzeti bíróságok magatartását, bár a fent hivatkozott két ügyben arra a következtetésre jutott, hogy nem áll fenn az uniós jog kellően súlyos megsértése.
- 67 A fentiekből nem következik, hogy a Bíróság a nemzeti bíróság helyébe lépett volna az egyedi jogviták rendezésében. A Bíróság hangsúlyozta az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét, különösen a Tomášová

ítéletben, és megállapította, hogy az uniós jog megsértése által okozott kár megtérítésére vonatkozó szabályokat, mint az ilyen kár értékelésére vagy az e kártérítés iránti kérelem és más, adott esetben rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek közötti kapcsolatra vonatkozó szabályokat az egyes tagállamok nemzeti joga határozza meg, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett.

- 68 A fentiek alapján, tekintettel arra, hogy a tagállamoknak a szerveik – beleértve a végső fokon eljáró bíróságokat is – uniós jogot sértő cselekményeiért és mulasztásaiért fennálló felelőssége az uniós jogon alapul, amely meghatározza az ilyen felelősség keletkezésének feltételeit – bár a nemzeti joggal összefüggésben, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének megfelelően, a fentiekben kifejtett feltételek szerint -, indokolt, hogy a Bíróság legyen az, amely az egész Unióban egységesíti a tagállamok felelősségének keletkezésére vonatkozó azonos feltételek értékelésére vonatkozó ítélkezési gyakorlatot.
- 69 A Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a Bíróság magának tulajdonítja ezt a „hatásköri fenntartást”, és nem csupán megállapítja az uniós jog „kellően súlyos megsértésének” megállapításához szükséges kritériumokat, hanem alkalmazza is azokat a kérdést előterjesztő nemzeti bíróságok előtt folyamatban lévő egyedi ügyekre.
- 70 A megtámadott ítélet továbbá megállapítja, hogy a Bíróság a 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai ítéletében (C-160/14, EU:C:2015:565), amelyet az említett ügyben megfogalmazott, előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket követően hozott, az „üzlet átruházásának” fogalmát a 2015. évi ítélkezési gyakorlatának fényében értékelte, noha a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) már 2009-ben döntött e kérdésben. A megtámadott ítélet továbbá megállapítja, hogy a Bíróság ítélete számos „nyilvánvaló, nem elhanyagolható hibát” tartalmaz.
- 71 A megtámadott ítélet szerint ezek a hibák a jogvita ténybeli körülményeinek megállapításában állnak, amely szerint „a TAP az AIA néhány korábbi munkavállalóját alkalmazta”, miközben a megtámadott ítélet szerint „a TAP nem vette fel az AIA egyetlen munkavállalóját sem. A fentiek szerint az történt, hogy (csak) két, az AIA-hoz (amelynek a TAP volt a fő részvényese) kirendelt alkalmazott tért vissza a TAP-hoz, noha ők a TAP alkalmazottai voltak, akik az AIA megszűnését követően e vállalkozásnál töltötték be pozíciót”.
- 72 Emellett a megtámadott ítélet szerint a Bíróság az ítéletében megállapította, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) úgy ítélte meg, hogy „az AIA egy olyan konkrét vagyontárgyhoz kapcsolódó üzlettel rendelkezett, mint az engedély, amely nem átruházható, ami lehetetlenné tette az üzlet átruházását, mivel csak az egyes vagyontárgyakat lehetett volna értékesíteni, magát az üzletet nem”, holott ez „nem felel meg a valóságnak, tekintettel arra, hogy a kifejtett érvelést korábban a Tribunal da Relação (fellebbviteli bíróság) határozata fogadta el, amelyre a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) hivatkozott, és

amelyet ebben a részben nem is támogatott. Megjegyezte ugyanis, hogy nem ért egyet azzal, hogy »hangsúlyt helyeztek arra, hogy az AIA nem átruházható engedélyhez kötött üzlettel rendelkezett [...], amennyiben – tekintettel arra, hogy a TAP jogosult volt ’menetrend szerinti’ és ’nem menetrend szerinti’ járatok üzemeltetésére egyaránt [...] –, a nem menetrend szerinti légi fuvarozási tevékenységhez kapcsolódó üzlet engedélyhez kötése nem akadályozta a TAP-ot abban, hogy ezen üzletet folytassa«”.

- 73 A megtámadott ítélet szerint e hibákon túlmenően „megállapítható, hogy a vizsgált eseménysorozat távolról sem tartalmazza/foglalja magában a teljes releváns tényállási keretet, amely nem kizárólagosan a következőkből ered: a két említett alkalmazott kirendelése megszűnésének körülményei, a TAP-nak az AIA-val szembeni hitelezői státusza, az a tény, hogy az említett »kisebb felszerelések« átadására a felszámolási intézkedések végrehajtásának eredményeként került sor (figyelembe véve a TAP hitelezői státuszát), azon tény háttérében álló indok, hogy a TAP átvette a repülőgépekre vonatkozó bérleti szerződéseket, és a repülőgépek bérleti szerződésének lejártakor a bérbeadó részére átadta azokat, valamint azon tény háttérében húzódó indok, hogy átvette az 1993 nyarára az utazásszervezőkkel szemben már szerződésben vállalt charterjáratok üzemeltetését, tekintettel azokra a pénzügyi szankciókra, amelyek természetesen a nem teljesítésből adódtak, ami ténylegesen súlyosbította a TAP mint az AIA hitelezőjének helyzetét”.
- 74 A Tribunal da Relação (fellebbviteli bíróság) megállapítja, hogy „tekintettel a Bíróság ítéletének fent említett hibáira és a megállapított ténybeli hiányosságokra, amelyeknek jelentőséget kell tulajdonítani, e határozatot a megállapított hiányosságok mérlegelése során egyértelműen kritikus szellemben kell értékelni és vizsgálni”.
- 75 Ha a Bíróság ítéletének indokolásában – az ügyiratokban szereplő tények hibás értékeléséből vagy abból adódóan, hogy a Bíróság nem rendelkezett az összes releváns ténnyel – hibák vannak, az uniós jogi rendelkezéseknek megfelelően új kérdéseket kell a Bíróság elé terjeszteni előzetes döntéshozatalra, és nem pedig – ahogyan a megtámadott ítélet véli – a Bíróság által hozott ítélet kritikai értékelését kell elvégezni.
- 76 Az új kérdéseknek a Bíróság elé terjesztése továbbra is kötelező, ha az eljárásban továbbra is szükség van előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére, mivel az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek ugyanazon nemzeti eljárás keretében történő egymást követő előterjesztése biztosított, és egyáltalán nem szokatlan kezdeményezés.
- 77 Ezenfelül, bár a Bíróság válasza a szóban forgó ügy megoldása szempontjából irreleváns időpontra vonatkozik, a megoldás nem állhat egyszerűen abból, hogy nem alkalmazzák ezt a kötelező erejű ítéletet, hanem vissza kell utalni az ügyet a Bírósághoz azzal, hogy a jogvita helyes megoldása érdekében tudni kell, hogy az

említett ügyben hozott ítéletben adott válasz az uniós jogot állítólagosan sértő bírósági határozat meghozatalának időpontjában is alkalmazandó-e.

- 78 Figyelembe kell tehát venni, hogy az ugyanazzal az ügygel kapcsolatban már előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelemben a Bíróság határozott arról, hogy a jelen ügy ténybeli helyzete az „üzlet átadásának” fogalmába sorolható-e a 2001/23 irányelv értelmében. A Bíróság tehát anélkül vizsgálta meg e kérdést, hogy utalt volna a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a jelen eljárásban vitatott ítélete meghozatalának időpontjára, azaz 2009. február 25-ére, és a Bíróság ezen időpontban fennálló ítélkezési gyakorlatára.
- 79 A Bíróság azt is megállapította, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) megsértette az EUMSZ 267. cikket, amikor a 2009. évi ítéletében megtagadta az irányelv értelmezésére vonatkozó előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztését annak megállapítása érdekében, hogy a keresetben megállapított tényállás az „üzlet átruházásának” az említett irányelv szerinti fogalmába sorolható-e.
- 80 A Bíróság azonban nem döntött arról – mivel nem kérték –, hogy e jogsértés kellően súlyos volt-e a portugál állam felelősségének megállapításához.
- 81 A felmerült kétségekre tekintettel a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) úgy véli, hogy az uniós jog elsőbbségére, valamint a Szerződések egységes értelmezése és alkalmazása biztosításának szükségességére tekintettel indokolt az új előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtása.
- 82 Először is, ami az uniós jognak a nemzeti joggal szembeni elsőbbségét illeti az uniós jog megsértéséért való állami felelősség tekintetében, e felelősség célja e jog teljes hatékonyságának biztosítása, és különösen a munkavállalók jogainak hatékony bírói védelme, amelyet mind a 77/187 irányelv, mind a 2001/23 irányelv biztosítani kívánt.
- 83 Másodszor, ami a Szerződések egységes értelmezése és alkalmazása biztosításának szükségességét illeti az uniós jog – különösen a végső fokon eljáró nemzeti bíróságok általi – megsértéséért való tagállami felelősség tekintetében, a Bíróságnak a jelen ügyben hozott határozaton kívül egyetlen olyan határozata sem ismert, amely az „üzlet átruházásának” a 2001/23 irányelv értelmében vett fogalmát érintő kereset keretében foglalkozott volna ezzel a kérdéssel.
- 84 A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel összefüggésben azt a kérdést is a Bíróság elé kell terjeszteni előzetes döntéshozatal céljából, hogy a jelen ügyben a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2009. február 25-i ítélete kellően súlyosan sérti-e az uniós jogot, vagy azért, mert az „üzlet átruházása” fogalmát az uniós jog fényében tévesen értelmezte, vagy azért, mert nem tartották be azon kötelezettséget, hogy a kérdést előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé kell terjeszteni.

- 85 Amint az a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából kitűnik, a tagállamoknak az uniós jog nekik felróható megsértésével a magánszemélyeknek okozott károk megtérítésére vonatkozó felelőssége megállapításának három feltétele van, nevezetesen, hogy i. a megsértett uniós jogszabály célja az, hogy a magánszemélyeket jogokkal ruházza fel; ii. a jogsértés kellően súlyos; valamint iii. a jogsértés és a sérelmet szenvedett személyek kára között közvetlen okozati összefüggés áll fenn.
- 86 A jelen ügyben, mivel nem kétséges, hogy a 77/187 és a 2001/23 irányelv a munkavállalók számára olyan jogot biztosít, amelyre közvetlenül hivatkozhatnak, és amely az „üzlet átruházása” uniós jogi fogalmának alkalmazásában áll, amennyiben a Bíróság megállapítja, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a fentiekben kifejtett feltételek szerint kellően súlyos jogsértést követett el, a kártérítéshez való jog lehetősége kizárólag annak megállapításától függ, hogy a jogsértés és az okozott kár között okozati összefüggés áll-e fenn.
- 87 A megtámadott ítéletben a Tribunal da Relação (fellebbviteli bíróság) nem értékelte ezt az okozati összefüggést, mivel úgy ítélte meg, hogy nem történt a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében vett releváns bírói hiba. Tehát arra a következtetésre jutott, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a 2009. február 25-i ítélete meghozatalakor a törvénynek megfelelően járt el.
- 88 Amennyiben a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a jelen ügyben hozott ítélete meghozatalának időpontjában, azaz 2009. február 25-én úgy kellett megítélni, hogy a megállapított tényállás az említett irányelvek értelmében vett üzletátruházásának minősül, és hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) magatartásával kellően súlyosan megsértette az uniós jogot, akkor meg kell állapítani, hogy a felperesek csoportos létszámcsökkentését jogellenesnek kellett volna nyilvánítani. Ebből következik, hogy az elszenvedett károk megtérítése tekintetében ugyanolyan jogokkal rendelkeznek.
- 89 Mindazonáltal a tényállás idején a portugál jogrendben az LCCT 23. cikkének 2. bekezdése volt hatályban, amely előírta, hogy a végkielégítésnek a munkavállaló általi megszerzése az elbocsátás elfogadását feltételezi.
- 90 A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2009. február 25-i ítéletének alapjául szolgáló ügyben megállapítást nyert, hogy a felperes munkavállalók elfogadták a nekik a csoportos létszámleépítés következtében megítélt végkielégítést, és hogy ezt azért tették, mert meg voltak győződve arról, hogy az AIA megszűnése elkerülhetetlen volt.
- 91 Az is megállapítást nyert, hogy a felperesek akkoriban nem tudtak arról, hogy a munkaszerződésük megszűnését követően a TAP fogja végezni az AIA által addig a charterjáratokkal végzett tevékenység legalább egy részét, illetve arról sem,

hogyan a felperesek felszerelésének egy részét, beleértve a repülőgépeket is, át fogják adni a TAP részére.

- 92 A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) a fent hivatkozott 2009. február 25-i ítéletében nem alkalmazta az LCCT 23. cikkének 2. bekezdését, mivel a csoportos létszámcökkentést érvényesnek ítélte, és ezért a felülvizsgálati kérelem azon részét, amely erre a kérdésre vonatkozott, elutasította.
- 93 Ugyanakkor ugyanebben az eljárásban, azaz a csoportos létszámcökkentést megtámadó eljárásban a Tribunal da Relação de Lisboa (lisszaboni fellebbviteli bíróság) úgy ítélte meg, hogy ez a cikk teljes mértékben érvényes, mivel az, hogy a felperesek egyikük kivételével valamennyien elfogadták a végkielégítést, az elbocsátás elfogadására való szándékot bizonyította, és lehetetlenné tette a csoportos létszámcökkentés megtámadását.
- 94 A jelen eljárásban az uniós jog állítólagos megsértése és a munkavállalókat ért kár közötti okozati összefüggés megállapítása érdekében értékelni kell a LCCT 23. cikkének 3. bekezdésében foglalt szabály értelmezését és alkalmazását, és meg kell vizsgálni, hogy az megfelel-e az akkor hatályos uniós jognak, nevezetesen a 77/187 irányelvnek.
- 95 Amennyiben megállapítást nyer, hogy a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) 2009. február 25-i ítéletében vizsgált helyzetben valóban üzletátruházásra került sor, az LCCT 23. cikke 3. bekezdésének alkalmazása megakadályozza az AIA-nak az átruházás időpontjában fennálló munkaszerződésekből eredő jogainak és kötelezettségeinek a TAP-ra történő átszállását, mivel a munkavállalók elfogadták a munkaszerződésük megszüntetéséért járó végkielégítést az AIA által végrehajtott csoportos létszámcökkentés keretében.
- 96 A Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) tehát úgy véli, hogy ezen okozati összefüggés értékelése érdekében indokolt, hogy e kérdésben is előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtson be.

Előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

„1) A fentiekben ismertetett, megállapított tényállásnak, valamint a Bíróság 2009. február 25-i ítéletének fényében ebben az időpontban úgy kell-e értelmezni a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1977. február 14-i 77/187/EGK tanácsi irányelvet, a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelvet, és különösen a 2001/23/EK tanácsi irányelv 1. cikkének (1) bekezdését, hogy az olyan értelemben pontosította az „átruházás” fogalmát, hogy az „üzlet átruházásának” fogalma kiterjedt arra a helyzetre, amikor egy, a charterpiacon tevékenykedő vállalkozás a többségi részvényesének döntése alapján megszűnt, amely részvényes maga is a légitársasági ágazatban

tevékenykedő vállalkozás, valamint a felszámolás keretében a fentiekben megállapított és ismertetett cselekményeket hajtotta végre?

2) Igenlő válasz esetén, a fentiekben ismertetett, megállapított tényállásra, valamint a Bíróság 2009. február 25-i ítéletére tekintettel, az uniós jog kellően súlyos megsértésének minősül-e a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság, Portugália) ugyanezen a napon hozott ítéletében foglalt döntés, amely bíróság utolsó fokon és a tudomására jutott tényállásra tekintettel úgy ítélte meg, hogy a fent említett irányelveket, különösen a 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelv 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az „üzlet átruházásának” fogalma nem terjed ki az előző kérdésben leírt helyzetre?

3) A fentiekben ismertetett, megállapított tényállásnak, valamint a Bíróság 2009. február 25-i ítéletének fényében az uniós jog kellően súlyos megsértésének minősül-e a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság) ugyanezen a napon hozott ítéletében foglalt döntés, amely bíróság utolsó fokon és a tudomására jutott tényállás fényében úgy ítélte meg, hogy az EK 234. cikket (jelenleg EUMSZ 267. cikk) úgy kell értelmezni, hogy az említett Supremo Tribunal (legfelsőbb bíróság), figyelembe véve az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésben ismertetett tényeket, valamint azt, hogy az ügyben eljáró alacsonyabb szintű nemzeti bíróságok egymásnak ellentmondó határozatokat hoztak, nem volt köteles előzetes döntéshozatalra kérdést terjeszteni a Bíróság elé az „üzlet átruházásának” a 2001/23/EK irányelv 1. cikkének (1) bekezdése szerinti fogalmának helyes értelmezésére vonatkozóan?

4) Az első kérdésre adandó igenlő válasz esetén, és ha az előző két kérdés valamelyikére vagy mindkettőre igenlő válasz adandó, valamint azon következtetés mellett, hogy az uniós jog kellően súlyos megsértése áll fenn – egy, a jelen üggyhöz hasonló olyan ügyben, amelyben megállapítást nyer, hogy a munkavállalók annak tudatában fogadták el a csoportos létszámcsökkentésért járó végkielégítést, hogy a munkáltatójuk, az Air Atlantis megszűnése elkerülhetetlen volt, és nem tudták, hogy a munkaszerződésük megszűnését követően az alperes TAP fogja végezni az Air Atlantis által a charterjáratokkal addig végzett tevékenység legalább egy részét, és hogy ez utóbbi felszerelésének egy részét, beleértve a repülőgépeket is, átadja a TAP részére –, úgy kell-e értelmezni az 1977. február 14-i 77/187/EGK tanácsi irányelv 3. cikkének (1) bekezdését, hogy azzal ellentétes az 1989. február 27-i 64-A/89. sz. törvényerejű rendelet 23. cikkének 3. bekezdéséhez hasonló nemzeti rendelkezés, amelyet azóta hatályon kívül helyeztek, de amely az alapügy tényállásának idején alkalmazandó volt, és amely szerint »az e cikkben említett végkielégítésnek a munkavállaló általi megszerzése az elbocsátás elfogadásának minősül«?»